

**BOSHLANG'ICH SINFLARDA TASVIRIY SAN'ATNI O'QITISHDA PEDAGOGIK
MAHORATNING O'RNINI**

Shokirova Dilfuza Munavvarjon qizi
Qo'qon Universiteti Boshlang'ich ta'lim
yo'nalishi 2- kurs talabasi
Sadriddinova Zulfiya Mirzaliyevna
Qo'qon universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasviriy san'at haqida tushuncha beriladi. Boshlang'ich sinflarda qo'llanishi mumkin bo'lgan metodlar haqida va pedagogik mahorat haqida, batafsil so'z olib boriladi.

Kalit so'zlar: tasviriy san'at, pedagogik mahorat, kapalak test, siklografiya, okulografiya, multimedia, konsepsiya.

Ma'lumki, bugun O'zbekiston o'zining xalq ta'limi sohasida qabul qilgan "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" va "O'zbekiston Respublikasida umumiy o'rta ta'limni tashkil etish to'g'risida"gi kabi me'yoriy hujjatlari asosida ta'limning yangi tizimini bosqichma-bosqich amalga oshirib kelmoqda. Bu sohadagi tadbirlar mamlakat xalq ta'limi faoliyatiga yangi pedagogik texnologiyani joriy etishni taqozo etayotir. Shularga ko'ra, maktab o'quv fanlari va ulami o'qitish metodikasi va didaktikasi bilan shug'ullanayotgan pedagog-olimlar tomonidan ham har bir o'quv fanining dastur, darslik, o'quv-metodik qo'llanmalari qayta ko'rib chiqilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi (keyingi o'rinlarda — Konsepsiya) oliy ta'lim tizimini ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlari ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda, fan, ta'lim va ishlab chiqarishning mustahkam integratsiyasini ta'minlash asosida ta'lim sifatini yaxshilash, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash, ilmiy va innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish maqsadida, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 11-iyuldagi PQ-4391-son "Oliy va o'rta maxsus ta'lim tizimiga boshqaruvning yangi tamoyillarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori ijrosi yuzasidan ishlab chiqilgan. Zamon rivojlangan sari, sifatli ta'limga bo'lgan talab ham oshib boradi. Bu esa, o'z o'rnida pedagogik mahorati yuqori darajadagi, o'qituvchilarga bo'lgan talabni ham oshirib boradi.

Shunga ko'ra, har bir o'quv predmeti bo'yicha dastur, darslik, o'quv-metodik qo'llanmalarni yaratish bilan birga, ularni o'qitish texnologiyasi, didaktikasi va metodikasi ishlab chiqiladi.

Insoniyat ma'naviy madaniyatining tarkibiy qismi san'atdir. U musiqa, teatr, kino, badiiy adabiyot, xoreografiya, tasviriy va amaliy bezak san'ati kabi boshqa turlarini o'z ichiga oladi. San'atning har bir turi o'z oldiga qo'yilgan vazifalarni aks ettirishda har xil vositalardan foydalanadi, masalan, adabiyot - so'zdan, musiqa - tovushlardan, tasviriy san'at - rang va chiziqlardan va hokazo. Shu bilan birga, habir san'at turi o'z ichida yana xillarga va janrlarga bo'linadi. San'atni tushunish, uning kishilar hayotidagi rolini aniqlash masalasi butun madaniyat tarixi davomida keskin bahs, tortishuvlarga sabab bo'lib kelgan. San'atning eng qadimiy va keng tarqalgan turlaridan biri - tasviriy san'atdir. Odatda real borliqni badiiy obrazlarda, mavjud predmetlarni tabiiy shaklini o'ziga o'xshatib umumshtirib ifodalaydi hamda predmetlarning hajmi, o'zaro fazoviy joylashuvini va hokazolarda aks ettiradi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini tasviriy faoliyatga o'rgatishda, oliy darajadagi, malakali, tajribali, iste'dodli, ijodkor tasviriy san'at o'qituvchisi bo'lgan va zamonaviy ta'lim-tarbiya berish talablariga javob bera oladigan tasviriy san'at kabineti tashkil etilgan maktab bo'lishi ahamiyatga molik.

Pedagogik mahorat o'qituvchilar va tarbiyachilarga pedagogik ijodkorlik, pedagogik texnika, ta'lim - tarbiya jarayonida o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro hamkorligi, muloqot olib borish taktikasi, nutq madaniyati, tafakkuri, tarbiyachining ma'naviy - ma'rifiy va tarbiyaviy ishlarini tashkil etish va amalga oshirish, bu jarayonda xulq-atvomi va hissiyotni jilovlay olish xususiyatlarini o'rgatadi va o'z kasbini rivojlantirib boruvchi pedagogik faoliyatlar tizimi to'g'risida ma'lumotlar beradi. Pedagogik mahorat o'qituvchilarning pedagogik faoliyati zamirida takomillashib boradi.

Boshlang'ich sinflarda tasviriy san'atni o'qitishda, tasviriy san'at o'qituvchisidan yuksak pedagogik mahorat talab qilinadi. Tasviriy san'at o'qituvchisining pedagogik faoliyatida o'quvchilarning ishlarida kuzatilayotgan xatolarni tahlil qilib borish va ularga mos metodik yo'nalish va yordam berib borish tasviriy san'at ta'limining barcha sohalari (faoliyat turlari) bo'yicha ta'lim sifati va samaradorligini oshirishning muhim omilidir. Shuningdek, kamchiliklarning faoliyat turlari, janrlar bo'yicha klassifikatsiyalab borish mavjud kamchiliklarni batratarf etishga yo'naltirilgan metodikani to'g'ri tanlash imkonini beradi.

Ta'lim tizimiga kiritilayotgan har qanday innovatsiya axborot va metodik ta'minotning mavjudligini ko'zda tutadi. Shu sababli, tasviriy san'at o'quv jarayoniga innovatsiya kiritishda ilg'or pedagogik tajribalarni o'rganish, tahlil qilish va umumlashtirish hamda amaliyotga tatbiq etish, zamonaviy pedagogik va axborot kommunikatsiya texnologiyalari imkoniyatlaridan foydalanish orqali o'quv jarayonlari mazmuni va metodlarini takomillashtirish muhim yo'nalishlardan sanaladi.

Boshlang'ich sinflarda tasviriy san'atni o'qitishda yangi, zamonaviy metodlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Masalan: siklografiya- harakat kinematikasini qayd qilish, okulografiya- ko'z harakatlarini qayd qilish, multiplikatsiyalash- grafik tasvirlarni bajarish ketma-ketligini qayd qilish kabilar kiradi. Albatta, tasviriy san'at darslari yanada sifatli va samarali bo'lishida multimedia texnologiyalarining ham o'rni katta.

Multimedia vositalari (multimedia - ko'pvositalilik) - bu insonga o'zi uchun tabiiy muxit: tovush, video, grafika, matnlar, animatsiya va boshqalardan foydalanib, kompyuter bilan muloqatda bo'lishga imkon beruvchi texnik va dasturiy vositalar majmuidir. Multimedia - gurkirab rivojlanayotgan zamonaviy axborotlar texnologiyasidir.

Tasviriy san'atni o'qitishda, o'quvchilar bilan tegishli joylarga sayohat qilish va video va rasmlarni tomosha qilishda bolalar ushbu vizual tushunchalarni saqlab qolishlari va ularni yaratish va tasavvur qilish uchun birlashtira oladilar. Ushbu o'quv jarayonida 9/10lar o'zlarining qiyinchiliklari orqali o'rganishlari va yangi imkoniyatlarni boshqalar bilan baham ko'rishlari mumkin. Ular o'z bilimlarini o'zlaridan atrofdagi dunyoga kengaytirishga qodir ekanlar, ular o'rganishdan hayajonlanadilar va ularning vizual tasvirlari kengayadi va murakkablashadi. Bu jarayonda ular uzoq muddatli xotiralarga ega bo'ladilar. Va bu xotiradan tasviriy faoliyatda keng foydalanadilar.

O'qituvchilik kasbi o'z mohiyatiga ko'ra o'ta individualdir. Har bir o'qituvchining muhim hayotiy o'rni, uning o'z ishining ustasi bo'lishdir.

O'qituvchi mahorati uning faoliyatida ko'rinadi. O'qituvchi avvalo pedagogik jarayonning qonuniyatlari va mexanizmlarini yaxshi egallagan bo'lishi lozim. Shu ma'noda pedagogning umumlashgan malakalari va uning pedagogik texnikasi katta ahamiyatga molik bo'ladi.

Boshlang'ich sinflarda tasviriy san'atni o'qitishda qo'llanilsa, o'zining go'zal samarasini, beradigan matolardan biri bu: **Kapalak test.**

Bolaga 5 juft reproduksiya taklif etiladi, ulardan biri "formalistik", ikkinchisi - realistik hayotga o'xshash rasm yoki kundalik fotografiya:

I. Altman "Kungaboqarlar" (1915) - 1a. Moviy fonda pushti papatyalar bilan tabriknoma.

A. Gorkiy "Sharshara" (1943) - 2a. Bog' va olma aravasini tortayotgan odam surati.

Rassomning o't va poyalarning fotosurati daraxtlar shkalasigacha bo'lgan. Shartli "bolalar" nomi "Yosunlar" - Za. "Kuz" fotosurati.

B00. Tomplin "2-raqam" (1953) - 4a. A. Rylov "O'rmon yo'llarida traktor". Shartli nomi "Qishki gilam" (1934).

G. Yaker "Forked" (1983) -5a. V. Surikov "Qishda Zubovskiy bulvari". Bolaning ismi "Kapalak".

Tomonidan rang sxemasi juftlikdagi tasvirlar o'xshash bo'lib, bolaning bir yoki boshqa rangga bo'lgan xushyoqishi eksperimentatorga xalaqit bermaydi. Asl nusxalarning qiyosiy badiiy fazilatlarini asosiy mos yozuvlar nuqtasi bo'lib xizmat qilmaydi, chunki a) bolalar uchun aniq bo'lgan tasvirlardagi farq - mavhumlik yoki ob'ektivlik, noaniqlik yoki ravshanlik, estetik tasvir yoki axborot funktsionalligi qiziqish uyg'otadi; b) reproduksiyalarning sifati ko'paytirilayotgan rasmlarning to'liq badiiy fazilatlarini haqida gapirishga imkon bermaydi. Shunga qaramay, juftlikda rasmiy model sifatida tan olingan ustalarning namunalari (A. Gorkiy, N. Altman va boshqalar) ishlatilgan. Shunday qilib, rasmiy namunalar, go'yo ularning estetik fazilatlarini tasdiqlovchi sertifikatga ega. Har bir juft tasvirda biri ikkinchisidan o'zining g'ayrioddiy uslubi, fotografsizligi bilan ajralib turadi, ikkinchisi esa, aksincha, fotografiyaga yaqinlashadi. Bolalar tomonidan ushbu printsip bo'yicha juftlikdagi tasvirlarni ajratish, qoida tariqasida, darhol ushlanadi.

Ko'rsatmalar: qaysi rasm (juftlikning) sizga ko'proq yoqqanini ko'rsating. Barcha tasvirlar - barcha test topshiriqlarida - bolaga anonim tarzda taqdim etiladi, muallif va rasmning nomi chaqirilmaydi.

Siz har qanday tartibda juftlarni taqdim etishingiz va rasmlarni bir juftlik ichida almashtirishingiz mumkin, lekin o'zingizni bir juftlik bilan cheklash tavsiya etilmaydi, tanlov butunlay tasodifiy bo'lishi mumkin.

Ushbu test topshirig'ining bajarilishini baholash to'g'ridan-to'g'ri rag'batlantiruvchi materialning o'ziga va tanlovning o'ziga xoslik darajasiga - ko'pchilik bolalar tomonidan ifodalangan odatiy munosabatga bog'liq. (Tasviriy san'at darsida o'quvchilarning badiiy ijodiy faoliyatini tashkil etishning metod va usullari. Tasviriy san'atni o'qitish metodikasi va texnikasi

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, boshlang'ich sinf o'quvchilariga tasviriy san'atni o'qitishda, metodlarning o'rni juda ham muhim. Lekin metodlarni dars mavzusiga mos ravishda qo'llash va merosning samarasi o'qituvchiga bog'liq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. S.F. Adirasulov tasviriy san'at o'qitish metodikasi 9-bet.
2. A. Xoliqov pedagogik mahorat 12- bet
3. Tasviriy san'at darslarida faoliyat turlari aloqadorligi asosida ta'lim sifati va samaradorligini oshirishning metodik asoslari. Xudoyberdiyev Pardaboy, JDPI Tasviriy san'at va muxandislik grafikasi kafedrasini mudiri
4. Авторы: Хонбобоев Хакимжон Октамович, Полатов Фозилжон Усибхонович, Икромов Мухаммад-Анасхон Хакимжонович. Tasviriy san'atni o'qitishda interfaol metodlardan foydalanish
5. Pedagogik mahorat va unga erishish yo'llari
6. Material muallifi: T.G. Rusakova, Pedagogika fanlari doktori, XEV OGPU kafedrasini professori
7. B.N. Oripov tasviriy san'atni o'qitishning zamonaviy pedagogik texnologiyasi, didaktikasi va metodikasi. 3-bet